

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILLO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTICNE ZVEZE.

NAROČINA v Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75; za četrt leta \$1.00.

Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do pondeljka po poletne za pribitki v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Jugoslav Workers' Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor Frank Zaitz.
Business Manager Charles Pogorelec.
Asst. Editor and Asst. Business Manager Joseph Drasler.

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.
Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Ave. CHICAGO, ILL.
Telephone: ROCKWELL 2864.

NAJNEVARNEJSJA TROZVEZA

Hitler je Nemcem obluboval zvišati življenski standard na stopenju, kakršnega nima nobena druga dežela. Ker ni uspel, pravi Nemcem, naj smatrajo, da so kanoni boljši kakor maslen kruh. Kajti Nemecv z maslenim kruhom se ne bi nihče bal, dočim pred Nemci s kanoni trepeta ves svet.

Hitler ve, da se bodo Nemci vzlise svojemu napetemu šovinizmu kanonov prej ali slej naveličali, če ne dobe kruha in masla, pa jin pravi: "Ukraino, če bi imeli, pa bi vsi v Nemčiji po grofovske živelj. V nji so bogastva, toda kontrolira jih zdaj zabit Stalnov režim, ki jih ne zna uporabljati, zato je vsa Rusija v bedi. Ako pa bi mi imeli tako deželo, bi napravili iz nje raj in vse mize bi bile obložene..."

Hitler odprto priznava, da je njegov cilj vzeti Ukraino in vse drugih delov Rusije, v katerih so ojni vrelci in rude. Ko je uvidel, da s tako odprto imperialističnimi nakanami ne prodre v svetovno javnost, se je domislil na trik, ki naj bi zakril njegov roparski namen. Ustanovil je protikomunistično zvezo, "Naperjena ni proti nobeni deželi, le zoper kominterno," pravi Hitler.

Kominterna je kajpada Rusija in počne edino in samo to, kar hoče vlada v Moskvi. Kominterna je Stalin in Stalin je ruska vlada.

Japonska in Nemčija sta prvi sklenili protikomunistični pakt. Pred par tedni se mu je pridružila Italija. Te tri velesile so se pod protikomunistično krinko združile, da razkosajo Rusijo, si osvoje trge in prirodne zaklade na Kitajskem in sploh da zavladajo nad svetom.

Protikomunistična alianca Nemčije, Japonske in Italije je nevarna tudi Angliji, Franciji, Jugoslaviji, Čehoslovaški in sploh vsem deželam, po katerih hrepene imperializmi Nemčije, Japanske in Italije. Vzlič temu vlade demokratičnih kapitalističnih držav pred to nevarnostjo miže, ker se boje "komunizma". Oziroma Rusije. Ali se boje. Boje se za usodo posedujenih slojev. Edino to je vzrok, čemu protikomunistična alianca lahko tako neovirano intrigira, provoca in prodri s svojimi imperialističnimi nakanami.

Podkupljeno časopisje

"Tribunin" poročevalc Donald Day piše iz Varšave, da mnogi poljski listi propagirajo čimožje priateljstvo in vojno zvezdo med Poljsko in Nemčijo "dobrobit obej dežel". Day pravi, da te časopise subvencira Nemčija, ker želi Hitler na Poljskem njemu priateljsko "javno mnenje". Nemčija je v finančni krizi in njeno ljudstvo se mora preživljati s cenjenimi nadomestnimi namesto z zdravo hrano. Ampak za propagando v inozemstvu je denarja tudi v tretjem raju dovolj.

Le malo je buržavnih časopisov, ki ne bi bili na prodaj. Nikaka tajnost ni, da so veliki meščanski dnevni in Parizu vsi subvencirani. Nekatere podkupljajo nemška, par jih prejema podkupnine od Italije, nekatere so za denar priateljski z Anglijo in vrh tega so vsi, razen delavskih, podpirani od raznih kapitalističnih interesov v Franciji.

Povprečen čitatelj buržavne časopisa ne ve, da je članek, ki propagira pripravljenost, v resnicu plačana reklama za municipijsko industrijo. Kadar čita v tej deželi ostre članke proti umesavanju ameriške vlade v Aziju, ne ve, da tako propagando subvencirajo industriale in trgovci z bombažem, kajti Japanska kupi največ ameriškega bombaža. In kadar čita članek, da je naloga te dežele braniti neodvisnost Kitajske, ne ve, da ga niso narekovali kaki človekojubni motivi, ampak tisti ameriški interesi, ki se boje za svoj ogromni trg na Kitajskem.

Ko je med vojno skušalo JRZ spraviti v velike ameriške dnevne nekaj člankov o svojem programu in zahtevah, mu je bilo po ovinkih namignjeno, da se take spise smatra za propagando, zato si naj pošče primernega posredovalca, ki bo proti "odškodnini" par tisoč dolarjev poskrbel, da članki pridejo v javnost. JRZ tega ni hotel in metropolitanski dnevni in sledi tega njegovega programa niso objavili, razen eden (Christian Science Monitor), pač pa kratke "novice" o JRZ ob prilikah konvencij.

Članki v teh dnevnikih proti vladni kontroli borze so planani od spekulantov, ki hočejo svoj posel čimsvobodnejše izvrševati. Enako so plačani mnogi drugi članki in poročila, dasi ni tega v listu nikjer zapisano.

Tudi delavski listi so subvencirani, toda od delavev za poštano delavsko stvar in socialno pravičnost. Ampak podpora, ki jo dobivajo od posameznih delavev, unij in drugih delavskih organizacij, je neznotina v primeri s podkupninami, ki jih dobita buržavna tisk tu in v Evropi ali kjerkoli na svetu. Drugače v sedanji uredbi ne more biti, kajti ker je kapitalizem nepošten ekonomski sistem, je naravno, da je nipošteno tudi tisto časopisje, katero služi kapitalizmu.

Preiskava vzrokov draginje

Predsednik Roosevelt je nedavno naročil zvezni trgovski komisiji, da naj preiskuje, čemu so se cene življenskih potrebskih toplik dvigne.

Komisija preiskuje in ko z delom dokonča, bo predsedniku poročala, da so cene res znatno višje — in sicer radi tega, ker so jih dignili tisti, ki kontrolirajo trg.

Za ugotovitev tega vsem znanega dejstva ne bi bilo treba nikake preiskave. Ampak v tej deželi so v običaju toliko, da vlada ne more živeti mirno brez njih.

Kemične tovarne, ki izdelujejo plinske bombe za uporabo proti "drhalji" (stavkarjem) so imele v prošlih dveh letih višje dohodke in prebitke ko kdaj prej.

ZIMA JE LEPOTA ZA PRESKRBLJENE IN MIZERIJA ZA BEDNE

Gornja slika je iz čikaškega parka, ko je zapadel prvi letošnji sneg. Lepota vsega krog. Parki so človeku v veselje pozimi in poleti. A spominjajo ga tudi na kri-

vce, če živi v bedi. Kakšno je stanje bednik v Chicago, vam tolmači članek na 1. strani v tej številki. Je vreden, da ga citate.

ITALIJA V BOJU ZA KONTROLU ANGLEŠKE "ŽIVLJENSKE ŽILE"

Sredozemlje dobilo spet starodavno važnost

(Po "Delavski Politiki")

Dogodki na obalah Sredozemskega morja vedno bolj ogrožajo svetovni mir. Španija, kjer je iz generalskega upora nastala državljanska vojna, postaja bojno polje, na katerem evropske fašistične države preiskrivajo svoje vojaške in diplomatične moći. Izvod tega boja ne morebiti predvideti.

Toda ni samo Španija nemirna dežela na obali Sredozemskega morja. Tudi v Palestini se že dolgo razvija spor med Arabci in Zidi, katerim so Angleži v takozvanem Balfourjevi deklaraciji l. 1917. obljudili vrnitev njihove nekdanje dežele, da bi si dosedaj razklopili po celem svetu ustvarili kulturno in gospodarsko središče. Ta boj do nedavna ni prehajal preko mej običajnih političnih borb. Še v času abeinske krize in z njo zvezanimi sankcijami proti Italiji in sedanjemu zaostrevju položaja radi Španije, je bila razdeljena na mnogo malopomembnih državic. Po ujedinjenju pa je začela igrati važnejše vlogo, posebno ko so po neuspehu pri delitvi vojne koristi ob koncu svetovne vojne prišli na vlogo fašistov.

Njih nastop je spremenil položaj. Politika groženj je imela uspeh. Italija je dobila Reko, vrnili so ji otroke v Egejskem morju, Angleži in Francuzi so jim odstopili nekaj ozemlja v svojih severoafrških kolonijah. Upali so, da jih s tem potolažijo; toda fašistični režim je hotel ustvariti nekdanji rimski imperij. Skrbno pripravljena akcija v Abesiniji je uspela klub odporu Društva narodov in sankcij.

Kako gledajo torej fašisti in nacionalisti na to stvar? Omenjena knjiga jo razlagata tako: Dežele okoli Sredozemskega morja so bile zibelka evropske kulture. To je bila posledica zemljepisnega položaja in tem zvezanega gospodarskega razvoja. Zgodovina starega in srednjega veka se vrši ob teh obalah. Tu so vstale Atene in razvila Rim. To je bila posledica sposobnosti Rimljancev kot naroda, ki je določen za vladanje (Herrenvolk). Oni so ustvarili veliko državo z visoko kulturo, ki je dosegla svoj vrh v dobi cesarjev. Toda pravilno je "strip iz vzhoda", grška pesimistična filozofija je uničila moralne vrline rimskega naroda in ga demoralizirala, tako da je bil sposoben sprejeti krščanstvo, ki je predstavljalo po mnenju Schopena verodostojnost ras, ki so dajale Rimljancem sužnje. Krščanstvo je bilo nedinamično vez med Italijo in Nemčijo potrebo za uveljavljenjem vojnega gospodarstva. Italija je sicer na svetu na surovinah za obravnavo industrij in je radi tega prisiljena že v času miru organizirati gospodarstvo za potrebe vojne. Toda Nemčija išče novih dežel, da bi dobila surovine za vojne svrhe in izkoristiti vse druge.

Položaj Italije ni neugoden. Izkrstila je državljansko vojno v Španiji in zasedla Baleare in s tem ogrozila zvezo Francije z njenimi severoafrškimi kolonijami. Za zaveznika je Italija našla Nemčijo. Pisatelj Schopen smatra za najtrdnejšo vez med Italijo in Nemčijo potrebo za uveljavljenjem vojnega gospodarstva. Italija je sicer na surovinah za obravnavo industrij in je radi tega prisiljena že v času miru organizirati gospodarstvo za potrebe vojne. Toda Italija je nemirna ekspansija še ni tem končana. Sredozemsko more hočejo spremeti v "mare nostrum" in iztisniti iz nje vse druge.

Položaj Italije ni neugoden. Izkrstila je državljansko vojno v Španiji in zasedla Baleare in s tem ogrozila zvezo Francije z njenimi severoafrškimi kolonijami. Za zaveznika je Italija našla Nemčijo. Pisatelj Schopen smatra za najtrdnejšo vez med Italijo in Nemčijo potrebo za uveljavljenjem vojnega gospodarstva. Italija je sicer na surovinah za obravnavo industrij in je radi tega prisiljena že v času miru organizirati gospodarstvo za potrebe vojne. Toda Italija je nemirna ekspansija še ni tem končana. Sredozemsko more hočejo spremeti v "mare nostrum" in iztisniti iz nje vse druge.

Teh četr milijona bednih v Chicagu je dovidni položaj ali ga prejemajo, se postopa kakar z največjimi zavrnjenimi. V kapitalističnih listih se jih smeti z delomrznje, ki si nočajo pomagati in zahtevajo le, da jih naj živi politična oblast na stroške ubogih davkoplačevalcev. Veliko napoučenih ljudi taki propagandi verjame in res smatrajo, da problem bednih spletih ni problem, ampak le nekaj neobdigatreba.

"Odvračanje pozornosti od tega vprašanja ga ne bo rešilo," pravi pismo in konstatira: "Dejstvo ostane, da mnogi človeški bitiji, katerih edini življenski vir je relif, živi v stanovanjih, ki so slabši kot vseklev, in mnogi morajo eksistirati na takto malih količinah hrane, da jih stane manj kot pa stane obed, ki je predpisani za v javnih zavetiščih za življanje. Angleži so začeli iskatni krajšo pot v Indijo, ki je šla

sredozemsko morje. Ustvarili so si jo kot plod stoletnega dela. Francuzi so začeli, Angleži pa dogotovili sueški prekop. Ta pot je življenskega pomena za angleški imperij. Nihče ni do nedavna ogrožal poti. Francija in Anglia sta razdelili interesno sfero v Sredozemlju. Francija je dobila zapadni, Anglia pa vzhodni del. Italija, ki ima zemljepristavo najugodnejšo lego za obvladanje Sredozemskega morja, je bila razdeljena na mnogo malopomembnih državic. Po ujedinjenju pa je začela igrati važnejše vlogo, posebno ko so po neuspehu pri delitvi vojne koristi ob koncu svetovne vojne prišli na vlogo fašistov.

Sedaj pa so narodili soveti nov širokopotezen poskus,

da pridejo do morja; hočejo se polastišči ne Sredozemsko morje (Baltsko in Črno morje)

ali pa so radi svojega severnega položaja daljšo dobo v letu neuporabna za promet (Arhangelsk, Vladivostok).

Vsi poskuši se se dosedaj posrečili. Sedaj pa so narodili soveti nov širokopotezen poskus,

da pridejo do morja; hočejo se polastišči ne Sredozemsko morje (Baltsko in Črno morje)

ali pa so radi svojega severnega položaja daljšo dobo v letu neuporabna za promet (Arhangelsk, Vladivostok).

Vsi poskuši se se dosedaj posrečili. Sedaj pa so narodili soveti nov širokopotezen poskus,

da pridejo do morja; hočejo se polastišči ne Sredozemsko morje (Baltsko in Črno morje)

ali pa so radi svojega severnega položaja daljšo dobo v letu neuporabna za promet (Arhangelsk, Vladivostok).

Vsi poskuši se se dosedaj posrečili. Sedaj pa so narodili soveti nov širokopotezen poskus,

da pridejo do morja; hočejo se polastišči ne Sredozemsko morje (Baltsko in Črno morje)

ali pa so radi svojega severnega položaja daljšo dobo v letu neuporabna za promet (Arhangelsk, Vladivostok).

Vsi poskuši se se dosedaj posrečili. Sedaj pa so narodili soveti nov širokopotezen poskus,

da pridejo do morja; hočejo se polastišči ne Sredozemsko morje (Baltsko in Črno morje)

ali pa so radi svojega severnega položaja daljšo dobo v letu neuporabna za promet (Arhangelsk, Vladivostok).

Vsi poskuši se se dosedaj posrečili. Sedaj pa so narodili soveti nov širokopotezen poskus,

da pridejo do morja; hočejo se polastišči ne Sredozemsko morje (Baltsko in Črno morje)

ali pa so radi svojega severnega položaja daljšo dobo v letu neuporabna za promet (Arhangelsk, Vladivostok).

Vsi poskuši se se dosedaj posrečili. Sedaj pa so narodili soveti nov širokopotezen poskus,

da pridejo do morja; hočejo se polastišči ne Sredozemsko morje (Baltsko in Črno morje)

ali pa so radi svojega severnega položaja daljšo dobo v letu neuporabna za promet (Arhangelsk, Vladivostok).

Vsi poskuši se se dosedaj posrečili. Sedaj pa so narodili soveti nov širokopotezen poskus,

da pridejo do morja; hočejo se polastišči ne Sredozemsko morje (Baltsko in Črno morje)

ali pa so radi svojega severnega položaja daljšo dobo v letu neuporabna za promet (Arhangelsk, Vladivostok).

Vsi poskuši se se dosedaj posrečili. Sedaj pa so narodili sovet

Birger Mörner:

RAKETE

SPOMIN NA STRINDBERGA

Imel sem prijatelja prirodoščanca v pesniku, ki mi je bil drag. Le malokdaj sem rekel: 'Da, gospod!' in 'Dobro, gospod! prišel na njegov dom. Tako ni kam pa pojdeva?' 'Kakor zmeraj!' mi odsekano odgovoril in že je zlezel na sani, premuje pripetile marsikaj neprjetnega, sem v mestu slišal. Tako so namreč vsi govorili o Strindbergovem ločitvenem procesu. Otreko je sodnik prisodil ženi in možu prepovedal priti z njimi v stik. Tako se je naselil sam v eni izmed malih hišic, tam daleč zunaj od Stockholma.

Dolgo ga že nisem videl in prijelo me je, da bi z njim govoril. Počakal sem, da se je vreme obrnilo in se odpravil na pot. Neko nedeljo popoldne sem se odpeljal iz Stockholma. Kmalu potem, ko je ladja odpula, sem zavil v kajuto, kjer je sedelo nekaj kmetov. Upal sem, da bom tam izvedel, kako bi na najlepši način prišel do Strindberga.

Res je bil med njimi tudi eden, mlad kmet, ki je prebil blizu njega. 'Moje sani čakajo v najbližnjem pristanišču', mi je mirno rekel. 'Prav šas vas vzamem s seboj.'

Z veseljem sem se odločil, da pojdem z njim.

Kmalu nato sva se že vozila ob mirem obrežju. Pred nami se je solnce potapljal krvavo rdeče v morje in metalo svoj izpreminjanjoči se odsev po zavalem kmetovem obrazu.

Iznenada se je ozrl k meni: 'Ali ste zdravnik, gospod?'

'Ne,' sem začudeno odvrnil, 'zakaj pa mislite to?'

Kmet je potegnil iz pipe. 'Ker bi ga morda potreboval!' je pridruženo dejal.

'Ali je bolan' sem ga hitro vprašal.

On je odkimal. 'Na telesu — ne. Ampak tu —', pokazal je na glavo, '— tu morda!'

Nasmehnil se je:

Tudi jaz sem se nasmehnil. Že iz Stockholma sem vedel, da so se ljudje iz Strindbergove okolice dostikrat tako izražali zaradi pesnikovega čudnega vedenja.

'Kako pa se to kaže?' sem ga nad vse radovedno vprašal.

'Hm,' pomaknil je cepico nazaj, 'vidite, zadnjic je napeljal bakreno žico, kakrsna je pri brzovaru, okoli dreves pred svojo hišo. Prave zanke je na pravil. Ko sem ga potem vprašal, je rekel, da so to vrvi, ki love elektriko.'

Nekaj časa je možak molčal. Potem pa je iznenada rekel: 'In letanje po obali. In veliki, rdeči ogenj.'

'Kako pa je bilo to?' sem spet vprašal.

'Hm, gospod, tisto z letanjem se pogosto dogaja...' Kmet je počasi prižgal ugaslo pipo. 'Zdaj je pač ločen od svoje žene. K otrokom tudi ne sme več priti. Prav pa to tudi nai. Vsač vsak teden enkrat pride k meni z denarjem. Potem ga moram voziti ob obali prav do tja, odkoder se vidijo na drugem bregu stockholmski pomoli, mimo daljne kopice hiš, tja do malih koč. Tam nekje je hiša, kjer stanuje njegova žena z otroki. Potem skoči z voza. Na bregu se ustavi in strmi tja. Časih dežuje, gospod, toda on stoji vendar na obali in strmi. Nekoč je zadnjala tako huda nevihta, da so se mi začeli konji plasti. Dostila sem imel, preden sem jih ukrotil. Ko sem spet utegnil pogledati za njim, sem videl, da je stal še zmiraj tam. Med blikanjem in nalinom, in rokami je mahal okoli sebe, kakor nekaj iskal.'

Sčasih, ko se voziva domov, govorji sam s seboj zadaj na saneh. Toda nikoli ga ne morem razumeti!'

Kmet je za trenutek umolknil in spustil konje. 'Najbolj nato pa je bilo tisto z rdečim ognjem!'

'Pomislite, gospod, — na sveti večer pride k meni in mi reče: 'Jørensen,' mi reče, 'vem da bi rad doma praznoval sveti večer. Toda jaz ti plačam danes dvojno ceno. Pojd in za prez.' Jaz sem siromak in že-

(Prevel B. R.)

na mi je migala, naj mu ne odrečem. Pa sem mu rekel: 'Da, gospod!' in 'Dobro, gospod! Kam pa pojdeva?' 'Kakor zmeraj!' mi odsekano odgovoril in že je zlezel na sani, premuje pripetile marsikaj neprjetnega, sem v mestu slišal. Tako so namreč vsi govorili o Strindbergovem ločitvenem procesu. Otreko je sodnik prisodil ženi in možu prepovedal priti z njimi v stik. Tako se je naselil sam v eni izmed malih hišic, tam daleč zunaj od Stockholma.

Dolgo ga že nisem videl in prijelo me je, da bi z njim govoril. Počakal sem, da se je vreme obrnilo in se odpravil na pot. Neko nedeljo popoldne sem se odpeljal iz Stockholma. Kmalu potem, ko je ladja odpula, sem zavil v kajuto, kjer je sedelo nekaj kmetov. Upal sem, da bom tam izvedel, kako bi na najlepši način prišel do Strindberga.

Res je bil med njimi tudi eden, mlad kmet, ki je prebil blizu njega. 'Moje sani čakajo v najbližnjem pristanišču', mi je mirno rekel. 'Prav šas vas vzamem s seboj.'

Z veseljem sem se odločil, da pojdem z njim.

Kmalu nato sva se že vozila ob mirem obrežju. Pred nami se je solnce potapljal krvavo rdeče v morje in metalo svoj izpreminjanjoči se odsev po zavalem kmetovem obrazu.

Iznenada se je ozrl k meni: 'Ali ste zdravnik, gospod?'

'Ne,' sem začudeno odvrnil, 'zakaj pa mislite to?'

Kmet je potegnil iz pipe. 'Ker bi ga morda potreboval!' je pridruženo dejal.

'Ali je bolan' sem ga hitro vprašal.

On je odkimal. 'Na telesu — ne. Ampak tu —', pokazal je na glavo, '— tu morda!'

Nasmehnil se je:

Tudi jaz sem se nasmehnil. Že iz Stockholma sem vedel, da so se ljudje iz Strindbergove okolice dostikrat tako izražali zaradi pesnikovega čudnega vedenja.

'Kako pa se to kaže?' sem ga nad vse radovedno vprašal.

'Hm,' pomaknil je cepico nazaj, 'vidite, zadnjic je napeljal bakreno žico, kakrsna je pri brzovaru, okoli dreves pred svojo hišo. Prave zanke je na pravil. Ko sem ga potem vprašal, je rekel, da so to vrvi, ki love elektriko.'

Nekaj časa je možak molčal. Potem pa je iznenada rekel: 'In letanje po obali. In veliki, rdeči ogenj.'

'Kako pa je bilo to?' sem spet vprašal.

'Hm, gospod, tisto z letanjem se pogosto dogaja...' Kmet je počasi prižgal ugaslo pipo. 'Zdaj je pač ločen od svoje žene. K otrokom tudi ne sme več priti. Prav pa to tudi nai. Vsač vsak teden enkrat pride k meni z denarjem. Potem ga moram voziti ob obali prav do tja, odkoder se vidijo na drugem bregu stockholmski pomoli, mimo daljne kopice hiš, tja do malih koč. Tam nekje je hiša, kjer stanuje njegova žena z otroki. Potem skoči z voza. Na bregu se ustavi in strmi tja. Časih dežuje, gospod, toda on stoji vendar na obali in strmi. Nekoč je zadnjala tako huda nevihta, da so se mi začeli konji plasti. Dostila sem imel, preden sem jih ukrotil. Ko sem spet utegnil pogledati za njim, sem videl, da je stal še zmiraj tam. Med blikanjem in nalinom, in rokami je mahal okoli sebe, kakor nekaj iskal.'

Sčasih, ko se voziva domov, govorji sam s seboj zadaj na saneh. Toda nikoli ga ne morem razumeti!'

Kmet je za trenutek umolknil in spustil konje. 'Najbolj nato pa je bilo tisto z rdečim ognjem!'

'Pomislite, gospod, — na sveti večer pride k meni in mi reče: 'Jørensen,' mi reče, 'vem da bi rad doma praznoval sveti večer. Toda jaz ti plačam danes dvojno ceno. Pojd in za prez.' Jaz sem siromak in že-

(Prevel B. R.)

na mi je migala, naj mu ne odrečem. Pa sem mu rekel: 'Da, gospod!' in 'Dobro, gospod! Kam pa pojdeva?' 'Kakor zmeraj!' mi odsekano odgovoril in že je zlezel na sani, premuje pripetile marsikaj neprjetnega, sem v mestu slišal. Tako so namreč vsi govorili o Strindbergovem ločitvenem procesu. Otreko je sodnik prisodil ženi in možu prepovedal priti z njimi v stik. Tako se je naselil sam v eni izmed malih hišic, tam daleč zunaj od Stockholma.

Dolgo ga že nisem videl in prijelo me je, da bi z njim govoril. Počakal sem, da se je vreme obrnilo in se odpravil na pot. Neko nedeljo popoldne sem se odpeljal iz Stockholma. Kmalu potem, ko je ladja odpula, sem zavil v kajuto, kjer je sedelo nekaj kmetov. Upal sem, da bom tam izvedel, kako bi na najlepši način prišel do Strindberga.

Res je bil med njimi tudi eden, mlad kmet, ki je prebil blizu njega. 'Moje sani čakajo v najbližnjem pristanišču', mi je mirno rekel. 'Prav šas vas vzamem s seboj.'

Z veseljem sem se odločil, da pojdem z njim.

Kmalu nato sva se že vozila ob mirem obrežju. Pred nami se je solnce potapljal krvavo rdeče v morje in metalo svoj izpreminjanjoči se odsev po zavalem kmetovem obrazu.

Iznenada se je ozrl k meni: 'Ali ste zdravnik, gospod?'

'Ne,' sem začudeno odvrnil, 'zakaj pa mislite to?'

Kmet je potegnil iz pipe. 'Ker bi ga morda potreboval!' je pridruženo dejal.

'Ali je bolan' sem ga hitro vprašal.

On je odkimal. 'Na telesu — ne. Ampak tu —', pokazal je na glavo, '— tu morda!'

Nasmehnil se je:

Tudi jaz sem se nasmehnil. Že iz Stockholma sem vedel, da so se ljudje iz Strindbergove okolice dostikrat tako izražali zaradi pesnikovega čudnega vedenja.

'Kako pa se to kaže?' sem ga nad vse radovedno vprašal.

'Hm,' pomaknil je cepico nazaj, 'vidite, zadnjic je napeljal bakreno žico, kakrsna je pri brzovaru, okoli dreves pred svojo hišo. Prave zanke je na pravil. Ko sem ga potem vprašal, je rekel, da so to vrvi, ki love elektriko.'

Nekaj časa je možak molčal. Potem pa je iznenada rekel: 'In letanje po obali. In veliki, rdeči ogenj.'

'Kako pa je bilo to?' sem spet vprašal.

'Hm, gospod, tisto z letanjem se pogosto dogaja...' Kmet je počasi prižgal ugaslo pipo. 'Zdaj je pač ločen od svoje žene. K otrokom tudi ne sme več priti. Prav pa to tudi nai. Vsač vsak teden enkrat pride k meni z denarjem. Potem ga moram voziti ob obali prav do tja, odkoder se vidijo na drugem bregu stockholmski pomoli, mimo daljne kopice hiš, tja do malih koč. Tam nekje je hiša, kjer stanuje njegova žena z otroki. Potem skoči z voza. Na bregu se ustavi in strmi tja. Časih dežuje, gospod, toda on stoji vendar na obali in strmi. Nekoč je zadnjala tako huda nevihta, da so se mi začeli konji plasti. Dostila sem imel, preden sem jih ukrotil. Ko sem spet utegnil pogledati za njim, sem videl, da je stal še zmiraj tam. Med blikanjem in nalinom, in rokami je mahal okoli sebe, kakor nekaj iskal.'

Sčasih, ko se voziva domov, govorji sam s seboj zadaj na saneh. Toda nikoli ga ne morem razumeti!'

Kmet je za trenutek umolknil in spustil konje. 'Najbolj nato pa je bilo tisto z rdečim ognjem!'

'Pomislite, gospod, — na sveti večer pride k meni in mi reče: 'Jørensen,' mi reče, 'vem da bi rad doma praznoval sveti večer. Toda jaz ti plačam danes dvojno ceno. Pojd in za prez.' Jaz sem siromak in že-

(Prevel B. R.)

MILIJONE KITAJCEV V BEDI RADI VOJNE

Japonska ima militaristični aparat kot le malokatera država na svetu. V sedanji invaziji na Kitajsko je počela glasovna poročila iz Tokia že do konca oktobra okrog pol milijona Kitajcev. Vse seveda v interesu vojne proti 'komunizmu'. Imperializem postaja resnično čedalje

bolj blazno nedut. Na sliki je minočica kitajskih begunec v Sanghaju, in pa delavci, ki izlagajo hrano zanje. V ozadju je američka vojna ladja "Augusta". Njeni mornarji pomagajo k prehranjevanju bednih žrtev vojne.

Iz Jugoslavije

List "Istra", glasilo Slovenev v Hrvatov pod Italijo, ki jih zasadih v tla. Postavil jih je naravnost pokoncu in nekaj preizkušal. Potem si je mirno prizgal smotko. Meni je kar sreča zastalo, ko sem pomisli, da utegneva zdaj zdaj odleteti v zrak! On pa je docela mirno podržal svojo smotko ob eni izmed palic in res se je spak sprožil in odlel s strašnim pokom kvišku.

Ko sva prišla tja, je vzel nekaj palic in jih zasadih v tla. Postavil jih je naravnost pokoncu in nekaj preizkušal. Potem si je mirno prizgal smotko. Meni je kar sreča zastalo, ko sem pomisli, da utegneva zdaj zdaj odleteti v zrak! On pa je docela mirno podržal svojo smotko ob eni izmed palic in res se je spak sprožil in odlel s strašnim pokom kvišku.

Italija ima v Španiji 40,000 prostovoljev. Med temi je bilo oziroma je precej Jugoslovov in okupiranih krajev. "Prostovoljev" v Francovih armadi je iz Italije sicer veliko več, ampak rimska vlada trdi, da jih je le okrog 40,000. Vsi niso lojalni. S parnikom "Aventino" je bilo nedavno vrnjenih v Napulj 135 teh "prostovoljev", ki so osramotili "dobro imo italijanskega cesarstva."

Bili so obtoženi "antifašističnih stremiljen, sabotaže na fronti" in pa da so plačo portabili šami, namesto da jo bi pretežni del poslali svojcem v Italijo, kakor so se obvezali, ko so se vpisali k "prostovoljem".

Na Reki izhaja v založbi "Instituta za fašistično kulturno revijo" "Termini". Bila je pisana do 12. številke samo v italijansčini, ta pa vsebuje tudi spise v hrvaškem jeziku. Njen urednik je Marussig Garibaldo, torej pol in pol "hrvaško-italijanske ime". Reviji pomaga "Društvo prijateljev italijanske knjige", ki ga tvorijo Hrvati in ima sedež v Zagrebu.

Na Slovenskem imamo precej različnih revij. Iz njih več mnogo življenva, kajti glede intelektualcev naš narod ni v stiski. Ce bi bilo več tiskovne svobode, bi bilo v teh naših revijah še več življenva.

Tako pa mora vsakdo pisati edno kakor da mu stoji cenzor kar osebno za hrbotom.

Tržaški fašistični dnevnik "Piccolo", ki je iz prejšnjih let znan mnogim primorskim Jugoslovom, je nedavno jako povabil glasilo slovenskega klerikalizma ljubljanskega Slovencev. Kot znano, je italijanski kralj po navodilu Mussolinija odlikoval "Slovenčeve" urednika "za usluge, ki jih ima za negovanje prijateljstva med obema narodoma." V dolgem uredniškem članku piše "Piccolo" v izdaji z dne 29. oktobra med drugim, "da se je treba 'Slovenca' v veselju spominjati, posebno z ozirom na ugodno poročanje za Italijo ob prilikah italijansko - etiopske kampanje. Pa tudi sedaj ob dogodkih v Španiji, ko je postal list na vidno mesto italijansko stališče v nasprotje z angleško-francoskim vprašanjem prostovoljev, navajajoč pomembno, ki je španskim marksim stolnici nudila francosko-ruska kraljevica, ne le s

"COMMITTEE OF A MILLION FOR UNITY" OF LABOR MOVEMENT BACKED BY SOCIALIST PARTY NATIONAL LABOR COMMITTEE

By A. G. McDowell

The National Labor Committee of the Socialist Party meeting in Detroit on Nov. 20-21 in the first full length meeting since its organization by the Party's National Executive Committee worked out plans for throwing the entire trade union influence of the Party behind the drive for encouraging and making easier unity of C.I.O. and A. F. of L. on the basis of industrial unionism, in mass production industries and the continuation of the vigorous drive for the organization of the unorganized. To give concrete expression to this policy of the Socialist movement the Committee worked out complete plans for nation wide backing of the petition of the "Committee of a Million for Unity" initiated by the "Kenosha Labor" and the "Sheboygan Times," both Wisconsin trade union papers, and both with Socialist editors, although one is published in a town where the A. F. of L. dominates and the other is in a strong C. I. O. town.

The petition carries one simple demand—"END THE CIVIL WAR IN LABOR'S RANKS."

Socialist Activity Rises

The report of the Labor Secretary showed the increase since even September 1 of participation in the activities of the trade unions new and old, of Socialists working effectively under the twin banners of militant, progressive, class conscious trade unionism with high emphasis on the principles of democracy within the working movement, and independent labor political action. Word arrived from every section of activity in the new unions of steel, aluminum,

furniture, agricultural, clerical, rubber, packing house and auto workers. A national conference of Socialists active in the building and founding of the vigorous Automobile Workers Union was held at the same time as the Labor Committee meeting. Socialist auto workers hailed with pleasure the promises of vigorous steps by this important union to establish itself firmly in the field by the organization of Ford and the disciplining of General Motors and Chrysler, the two of the "big three" now under contract with the auto workers who in spite of their defeat early this year by the solidarity of the auto workers in the nation-wide "it-downs" are busily at work endeavoring to steal the auto workers under cover of a returning depression, every gain in wages and working conditions which the workers are not prepared to fight for.

Reports were also submitted of work among unemployed and in the coal miners union division in Illinois where the war still wages between Progressive and United Mine Workers but where Socialist leadership thru the Gillespie local of the Progressives has initiated and successfully carried thru the organization of a joint conference of local unions of both sides to meet the problems of mechanization and unemployment particularly affecting coal miners. Report on this work was submitted by John Fisher, working miner and a member of the Labor Committee himself who is also a member of the Socialist National Executive Committee and state chairman of the Socialist Party of Illinois.

TREND OF STRIKES

Preliminary estimates by the Board of Labor Statistics of strikes in April and May 1937 indicate a slight increase in the number of strikes in May as compared with April and a substantial increase (60 percent) in the number of workers involved. This increase was accounted for principally by the large strike against 4 independent steel companies which began late in May. There was a slight decrease in the number of man-days idle in May as compared with April. The larger number of man-days idle in April was due in part to the large automobile strikes which began in March and continued during the early part of April. While the steel strike, which was called on May 26, involved a relatively large number of workers, it began too late in the month to accumulate a large number of man-days of idleness.

In terms of the number of workers involved, 58 percent of the workers engaged in the wage-and-hour strikes won their demands, as compared with 47 percent of the workers striking over union-organization matter. About 23 percent of the workers in the first group obtained compromise settlements, as compared with 45 percent in the latter group. Two percent of the workers in the wage-and-hour strikes gained little or nothing as compared with 8 percent in the union organization strike.

BRANCH ACTIVITIES

The following activities are scheduled for the winter season by JSF Branches, Fraternal and Cultural Groups affiliated with the Educational Bureau, JSF:

December

Detroit, Mich.—"Veselica" sponsored by Branch 114 JSF, December 4th in the Slovene National Home.

Burgettstown, Pa.—Dance sponsored by Branch No. 19, JSF, Saturday, December 11th at the Slovene Home.

Collinwood, O.—Dance sponsored by Branch No. 49, JSF, on Christmas Eve, December 25th at the Slovene Workers' Home, Waterloo Rd.

Girard, Ohio.—"Domáca zabava" sponsored by Branch No. 222, JSF, Friday, December 31st at Nagode's Hall.

Moon Run, Pa. New Year's Eve Celebration by Branch No. 175, JSF, December 31st.

Chicago, Ill.—New Year's Eve Celebration of Branch No. 1, JSF, at the SNPJ Hall, December 31st.

1938

Chicago, Ill.—Dramatic Presentation by the Dramatic Group of Branch No. 1, JSF, Sunday, February 13th.

Strabane, Pa.—District Conference of JSF Branches and other organizations affiliated with the Educational Bureau of the Federation, March 27th.

Chicago, Ill.—Sava's Spring Concert, Sunday, April 10th.

Chicago, Ill.—May Day Celebration, Branch No. 1, JSF, Sunday, May 1st.

Branch secretaries and secretaries of all organizations affiliated with the Educational Bureau of the Federation are requested to keep us informed of the dates of their affairs thereby enabling us to keep this calendar up to date.

The world is always romantic if you have the three gifts needful to make it so—faith and a sense of beauty and a sense of humor. —Henry Harland.

All this good news brought out in secretary Pogorelec's report had a good effect on the delegates and will probably encourage and spur them on to new interest in their Branch activities. This was probably one of the best reports presented in a long time.

The second report was made by Joe Vidmar of Milwaukee, dealing with the Farmer-Labor Progressive Federation in Wisconsin and the Socialist Party. He drew many comments and criticism from the Milwaukee delegates.

Labor activities in Waukegan were reported by Martin

Judnich. Anton Garden spoke on the Labor Party in Illinois.

Preparations are being made to launch a labor ticket in 1938.

Comrade Garden appealed to the delegates for cooperation

SEARCHLIGHT

By
DONALD
J.
LOTRICH

quiet. How long can force and violence keep itself propped up, is the question.

*

Why don't we have a better Social Study Club and why don't other Social Study Clubs in Milwaukee, Detroit, Cleveland and Johnstown function? Those two questions need to be answered. Who will answer them? At one time we had a flourishing unit here. But because of many reasons, primarily because we are human, the unit could not withstand the battering and assaults of the times, conditions and tempers. We talked about this at last Friday's meeting of Branch No. 1, JSF. The promises are here that our young comrades will go to work and revive our unit. Some think too much regarding did it. Others believe that the lack of Socialist unity did it. Still others believe that lack of political power and influence was the cause. Whatever it is, the Club had a useful function and as long as it was useful it stayed alive. The reorganization meeting is scheduled for Friday, Dec. 10. Every loyal comrade must respond.

*

One good job was done in connection with the annual American Family Almanac. The Business Manager reported that the advertisements have been increased considerably. The next job is to get the book into circulation. Now let those who didn't do so well on ads help to make the sales possible.

*

Tension between Russia and Japan is increasing. The only reason the Japs haven't already tackled the Russians has been Russia's strength. Will the Japs dare do it now? And will that precipitate the world war so often referred to as inevitable?

HE MOST LIVES

We live in deeds, not years;
In thoughts, not breaths;
In feeling not in figures
on a dial.
We should count time by
heart throbs.
He most lives who thinks
most, feels the noblest,
acts the best.

P. J. Bailey.

A ONE-MAN COUNTRY

"I imagine the smallest volume in the world is 'Who's Who in Italy,'" says a returned traveler.

Gosh, what a grand and glorious time them Indians would be having if we all picked up our improvements and went back where we came from! If there is no hell, what becomes of sons and daughters who have plenty and leave their old parents at the mercy of charity?

Our Doings Here and There

By Joseph Drasler

Notes from the J.S.F. Conference in Waukegan

With delegates present from 12 fraternal organizations, 1 SNPJ Federation (Milwaukee), 5 JSF Branches, 7 cultural organizations and the Social Study Club of Branch No. 1, Chicago, the JSF Conference held in the Slovene National Home in Waukegan Sunday, November 21, was undoubtedly one of the most interesting and constructive yet held.

Where most previous conferences were devoted entirely to reports of the delegates and thereby render monotonous and dry, an interesting agenda was drawn up for this conference.

The report of the JSF secretary, Charles Pogorelec, was probably a rosier affair than most delegates dared hope for.

The returns from ads and sales of the 1938 Koledar will be the best we've had since way back in 1932. Our sales of the May Herald were better this year than we've had for the last few years. There are more organizations affiliated with the Educational Bureau today than ever before in its history and the activities of the Bureau are increasing constantly. With more and more organizations affiliating, requests for plays, musical plays, songs, etc. are increasing as is the demand for new material. One of the interesting facts brought out by the secretary's report was that during the years that the Educational Bureau has been in existence, in addition to supplying its affiliates with plays, songs, operettas, recitatives, etc., 70,000 books and pamphlets have been distributed among its member fraternal and cultural organizations throughout the country. The foremost aim in selecting this literature from year to year is the enlightenment of the working masses. Bringing to their attention the cause and effect of the many evils flourishing under the present system of government. Enlightening them is the driving social and political forces that control their everyday lives. Our Educational Bureau is the foremost cultural center among Yugoslavs in America. We can feel justified in being proud of it and the work it has done in the past, the work it is carrying on at present and what it will do in the future with the cooperation of its affiliates.

The part of the report dealing with our official publication "Proletarec" was also favorable. The addition of Comrade Louis Zorko, Cleveland, to Proletarec's list of Minutemen has produced some real fireworks.

In the short period of a few months spent mostly in Ohio and Pennsylvania, Comrade Zorko has added about 100 new subscribers to Proletarec's list of readers. Securing new subscribers is, of course, Zorko's main work but we must not fail to consider the value of the many contacts he makes for Proletarec and Educational Bureau in his travels in addition to the educational value of the many pieces of literature he distributes among our comrades. Proletarec is fortunate to have a number of active "go-getters" constantly agitating among our people in Pennsylvania, among them, Anton Zornik in Herminie, who we hear from practically every week. John Rak, John Langerhole and Andrew Vidrich, covering Johnstown and the surrounding neighborhood. Frank Podboy in Park Hill and Conemaugh. Bartol Yerant and Geo.

Smrekar doing good work in Aliquippa. Vincent Maljevac over in Central City. John Terčelj, Jacob Pavčič and Marko Tekave in Canonsburg and Strabane. Mary and John Fradel in Latrobe; Jacob Strell in Sharon; Joseph Cvelbar in Sharon and many other hard working comrades in the steel and mining towns in Pennsylvania and Ohio.

In everyone of the towns where a JSF Branch is located or where Proletarec has followers which Comrade Zorko visited; they have cooperated with him arranging meetings, furnishing transportation, lodging and in other ways enabling him in his work.

All this good news brought out in secretary Pogorelec's report had a good effect on the delegates and will probably encourage and spur them on to new interest in their Branch activities. This was probably one of the best reports presented in a long time.

The second report was made by Joe Vidmar of Milwaukee, dealing with the Farmer-Labor Progressive Federation in Wisconsin and the Socialist Party. He drew many comments and criticism from the Milwaukee delegates.

Labor activities in Waukegan were reported by Martin

Judnich. Anton Garden spoke on the Labor Party in Illinois.

Preparations are being made to launch a labor ticket in 1938.

Comrade Garden appealed to the delegates for cooperation

Referendum on War

The proposed constitutional amendment, making it mandatory to submit any proposed declaration of war to a vote of the people, ought to be passed by congress and sent to the states for ratification.

In the meantime, congress, without a constitutional amendment, should provide that any proposed declaration of war shall be submitted to a vote of the people. It could submit such questions voluntarily even though not required to do so by the constitution.

If there had been a referendum on war in 1917, the United States never would have gone into the World war. The people were opposed to it and would have voted against it. Later, they were propagandized into favoring the war. Still later — after the war was over and the sacrifice of men and money had been made—they discovered they had been bamboozled.

The total failure of the World war—in spite of its frightful cost in life and treasure—to accomplish anything good, is sufficient reason why change it.—Milwaukee Leader.

through their organizations when the call to join is issued. This call will go out shortly.

In the discussions Josko Oven and a few other delegates dealt with the present unsettled economic condition of the country, the stock market crash, and the wholesale layoffs all over the country. The consensus of opinion was that Big Business evidently has a number of cards to play and intends to play them. They control the business world and can manufacture a depression at will.

Their latest antics smack of the desire to put the New Deal, the working class, the A. F. of L. and the C. I. O. in place. And who is going to do the suffering? The working class as always.

It remains to be seen if the present administration has the strength and the gumption to stand up and fight.

We feel sure that the delegates left this conference with the feeling that it was really something worthwhile. That they will be looking ahead to the next one which, by the way, is to be held in Milwaukee on May 1st, 1938. This decision was made on the suggestion of the Milwaukee comrades with their promise to do all in their power to make it a success.

The conference adjourned at 12:30 to reconvene for another hour in the afternoon. At 3 p. m. the curtain rose for a fine program of Chicago and Waukegan talent with the Waukegan Red Falcon group singing the opening number, the Internationale. After this the Dramatic Group of Branch No. 1, Chicago, held the audience alternating first in tears, then in laughter with their production "Jacob Ruda." The attendance was good. After the program the crowd went downstairs where refreshments, music and dancing was in order for the remainder of the evening.

An important meeting of the Social Study Club of Branch No. 1, JSF, will be held on Friday, December 10th at the Slovene Labor Center. This will be the December meeting which, of course, means election of officers for the new year. After the business part of the meeting we will have a discussion period and refreshments will be served.

All members are urged to reserve the date.

AMERISKI DRUZINSKI KOLEDAR

The last copies for the 1938 Koledar have been sent to the printery and in a very short time we will begin to fill the many orders we already have on hand. You are sure to be delighted when you open your copy and begin to examine the contents of its pages.

You will find articles, stories, plays and poetry by all of your favorite Slovene writers. Ivan Molek, Etbin Kristan, Katka Zupančič, Frank Kerž, Angelo Cerkvenik, Tone Seliškar, Mile Klopčič, Ivan Vuk, Frank S. Tauchar, Anton Zaitz, Anton Garđan, Milan Medvešek, Ljubis Beniger, Anton Slabe, Janko Zega, Frank Zaitz, Stanley Žele and others. Among the newcomers to the Koledar's list of contributors are Marya Omahen, Joseph Drasler and a few others.

From Canonsburg, Pa., comes the report that one of our "oldtimers" John Terčelj, had to undergo an operation. Our hope is that he will soon be up and around again. You can't keep a good man down, is the old saying.

A. F. of L.'s Future

By LOUISE B. JURSEY

It is incredible that President William Green, of the American Federation of Labor should so vigorously oppose the wage and hour bill. He should have been one of its first endorsers, instead of its first opponent. Mr. Green's reaction against the wage and hour bill will not find favorable comment on the part of the AFL members. Instead of drawing his members closer and closer, he is causing them to drift further away from the Federation, and placing them right into the lap of C. I. O. Everyone whom I had so far heard comment on the AFL or the CIO always seem to favor the CIO rather than the AFL, even if the person himself happens to be a AFL member. I have on hand a few actual cases where the AFL members have already drifted into the lap of the CIO, to such an extent that shortly everything will turn into the lap of the CIO.

Another women complained to me in this respect.

"My husband is a CIO man, and according to some of the newspapers he's now supposed to be 'red' and a communist." She went on, "For the first time since he's working he got a week's vacation with pay this summer. That never happened until he became a CIO man. And, as for calling a CIO man a communist, that's silly."

Canine hotels, where ritzy apartment dwellers can keep their dogs, are being seriously contemplated in New York — Slum and tenement clearance is also being contemplated. About a year ago the CIO won over-all America's Hosiery Workers who were before under the AFL. Being personally acquainted with several hosiery workers, and especially with one who happens to be one of the officers of the CIO I asked: "How come that all Hosiery Worker of America changed over to the C. I. O.?"

Society Note

Canine hotels, where ritzy apartment dwellers can keep their dogs, are being seriously contemplated in New York — Slum and tenement clearance is also being contemplated.